

Naslov originala:
2061: Odyssey Three
Arthur C. Clarke

Copyright © 1987 by Serendib BV. All rights reserved.
Copyright © ovog izdanja Kontrast izdavaštvo 2020

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Urednik:
Ivan Isailović

Prevod:
Nikola Matić

Lektura:
Katarina Stojnić

Dizajn korica:
Tijana Kazimirović

Prelom:
Tijana Kazimirović

Štampa:
F.U.K. d.o.o. Beograd

Tiraž:
1000

Izdavač:
Kontrast izdavaštvo
Terazije 35, Beograd
imejl: info@kontrastizdavastvo.rs
kontrastizdavastvo.com
www.glif.rs

ARTUR Č. KLARK

2061: TREĆA ODISEJA

KONTRAST
Beograd, 2022.

Autorova beleška

Kao što *2010: Druga Odiseja* nije neposredni nastavak *2001: Odiseje u svemiru*, tako ni ova knjiga nije linearni nastavak *2010*. Trebalo bi sve tri knjige shvatiti kao varijacije na istu temu, u kojima se javlja mnogo istih likova i situacija, ali i uzeti u obzir da se zbivanja ne odvijaju nužno u istom svemiru.

Potpuna konzistentnost između delova onemogućena je kada je Stenli Kjubrik 1964. godine (pet godina pre no što je Čovek kročio na Mesec!) predložio da pokušamo da napravimo „poslovičan, dobar naučnofantastični film”, jer su priče koje su nastale kasnije obuhvatale otkrića i događaje koji se nisu odigrali u vreme pisanja ranijih knjiga. Nastanak *2010*. omogućen je zahvaljujući sjajnom uspehu misije *Vojadžer* iz 1979, u okviru koje je izvršen bliski prolaz pored Jupitera, a ja prvobitno nisam imao nameru da se vratim na ovu teritoriju sve dok ne pristignu nalazi još ambicioznije misije *Galilej*.

U sklopu *Galileja* trebalo je uputiti sondu u Jupiterovu atmosferu, i provesti skoro dve godine u posetama svim glavnim satelitima. Bilo je predviđeno da do lansiranja dođe sa svemirskog šatla u maju 1986, a da se na određite stigne u decembru 1988, te sam se nadao da ću oko 1990. steći priliku da iskoristim plimu novih podataka o Jupiteru i njegovim mesecima...

Nažalost, tragedija Čelendžera osujetila je ovaj scenario – *Galilej*, koji trenutno počiva u jednoj sterilisanoj prostoriji u Labo-

ratoriji za mlazni pogon, mora naći novo lansirno vozilo. Biće srećan ako stigne do Jupitera sa samo sedam godina zakašnjenja. Ja sam, međutim, odlučio da ne čekam toliko.

Artur Č. Klark
Kolombo, Šri Lanka
april 1987.

IDEO:

ČAROBNI BREG

1.

Zamrznute godine

„U izuzetnoj si formi za jednog sedamdesetogodišnjaka”, primetio je doktor Glazunov, podigavši pogled sa završnog izveštaja Medicinske komande. „Ja ti ne bih dao više od šezdeset pet.”

„Drago mi je što to čujem, Oleže. Pogotovo ako se uzme u obzir da imam sto tri godine – kao što ti savršeno dobro znaš.”

„Opet ta priča! Čovek bi pomislio da nikad nisi pročitao knjigu profesorke Rudenko.”

„Draga stara Katerina! Planirali smo da se okupimo za njen stoti rođendan. Mnogo mi je žao što ga nije doživela – ali to se dogodi kad se previše vremena provode na Zemlji.”

„Ironija je u tome što je upravo ona skovala čuveni slogan *Gravitacija donosi starost*.”

Dr Hejvud Flojd se zamišljeno zagledao u panoramu predivne planete koja se neprestano menjala, udaljenu samo šest hiljada kilometara, na čiju površinu on nikada više neće moći da kroči. Bilo je još više ironije u tome da je on, usled najgluplje nesreće koja mu se dogodila u životu, i dalje bio sjajnog zdravlja, dok su mu skoro svi stari prijatelji bili preminuli.

Bio je na Zemlji samo nedelju dana kada je, uprkos svim upozorenjima i njegovom uverenju da se nešto slično nikada ne može dogoditi *njemu*, prosto iskoračio sa balkona na drugom spratu.

(Da, bilo je to za vreme proslave: ali zaslužio ju je – bio je heroj novog sveta na koji se vratio brod Leonov). Višestruki prelomi doveli su do komplikacija, a one su se najbolje mogle izlečiti u Svemirskoj bolnici *Paster*.

Bilo je to 2015. godine, a sada je – nije mogao stvarno poverovati, ali na zidnom kalendaru se jasno videlo – 2061.

U slučaju Hejvuda Flojda biološki sat ne samo da je bio usporen usled šestostruko manje gravitacije u bolnici nego na Zemlji, već je dvaput u njegovom životu, zapravo, čak išao unazad. Sada je vladalo opšte uverenje – iako su neki stručnjaci to osporavali – da hibernacija ne samo što usporava proces starenja, nego i dovodi do podmlađivanja. Flojd je zapravo postao nešto mlađi posle putovanja do Jupitera i natrag.

„I ti stvarno misliš da je za mene bezbedno da idem?”

„Ništa u ovom univerzumu nije *bezbedno*, Hejvude. Sve što mogu da kažem jeste da ne postoje fiziološke prepreke. Uostalom, tvoja životna sredina na *Juniversu* biće doslovce ista kao i ovde. Tamo te, doduše, možda neće čekati... ovaj... prvorazredna medicinska nega kao ovde, na *Pasteru*, ali dr Mahidran je dobar čovek. Ako iskrсне neki problem sa kojim ne bude mogao izaći na kraj, može te ponovo staviti u hibernaciju i poslati natrag nama, pouzećem.”

Bila je to presuda kojoj se Flojd nadao, ali je njegovo zadovoljstvo ipak bilo pomešano sa tugom. Provešće nedelje daleko od novih prijatelja koje je stekao pod stare dane i od mesta koje mu je bilo dom već skoro pola veka. *Junivers* je, doduše, predstavljao luksuzni brod u poređenju sa primitivnim *Leonovim* (koji je sada stajao visoko iznad Tamne strane Evrope kao jedan od glavnih eksponata u muzeju Lagranž), ali svako duže putovanje svemirrom i dalje je podrazumevalo faktore rizika. To je posebno važno za pionirske pohode, kakav je bio onaj za koji se sada spremao...

No, sa druge strane, možda je baš to bilo ono za čim je tragao – čak i u sto trećoj godini (ili u šezdeset petoj, prema složenoj gerijatrijskoj računici pokojne profesorke Katerine Rudenko).

Tokom prethodne decenije osećao je kako ga sve više obuzima nemir i kako postaje neodređeno nezadovoljan životom koji je bio previše udoban i sređen.

Uprkos svim uzbudljivim projektima koji su trenutno bili u toku širom Sunčevog sistema – obnavljanje Marsa, uspostavljanje baze na Merkur, ozelenjavanje Ganimeda – nije postojao nijedan izazov kome je on mogao posvetiti svoje interesovanje i svoju (i dalje znatnu) energiju. Pre dva veka, jedan od prvih pesnika Naučne ere savršeno je iskazao njegova osećanja, govoreći kroz usta Odiseja/Uliksa:

„I da života mnoštvo beše
malo bi bilo, a i od ovog jednog mog
malo ostaje; ali svaki čas je spasen
od te večne tišine, i još više,
vesnik novih stvari: i podlo bi
od tri sunca ta što skriše me i tajiše,
kao i duh osedeli ovaj što željom plamti
da za znanjem hodi poput zvezde na zatonu,
sežući van svih međa misli ljudske.

”Tri sunca, zaista! Bilo ih je više od četrdeset: Uliks bi ga se stideo. Ali naredni stihovi – koje je tako dobro znao – bili su još prikladniji:

I možda će nas zalivi sprati:
možda ćemo domašiti Sretna Ostrvlja
i ugledati Ahila silnog što jednom ga znasmo.
Iako mnogo uzeto je, mnogo ostaje; mada više
nismo one snage što u dane drevne
Zemlju i nebo pokretaše, ono smo što jesmo.
Premda nam srca još junačka vreme i usud oslabiše,
volja i dalje snažna osta
da sežemo, tragamo, nalazimo i ne ustuknemo.”¹

¹ Stihovi iz poeme „Uliks” engleskog viktorski pesnika Lorda Alfreda Tenisona – *prim. prev.*

„Da tragamo, nalazimo...” Pa, sada je shvatio za čim traga, kao i šta želi da pronade – zato što je tačno znao gde će se to nalaziti. Ukoliko ne dođe do nekog katastrofalnog udesa, ni na jedan način mu nije moglo izmaći.

Bio je to izazov koji nikada svesno nije imao na umu, a čak ni sada nije bio načisto oko toga zašto ga je odjednom tako obuzeo. Smatrao je da je imun na groznicu koja je ponovo obuzimala čovečanstvo – po drugi put za njegovog života! – ali možda je pogrešio. Ili je možda neočekivani poziv da se pridruži kratkom spisku uvaženih gostiju na *Juniversu* raspalio maštu i probudio – do tada njemu nesvojstven – entuzijizam...

Postojala je još jedna mogućnost. Nakon toliko godina i dalje se sećao kakav je antiklimaks za opštu javnost bio susret iz 1985/86. Sada se ukazala prilika – poslednja za njega, a prva za čovečanstvo – da se u većoj meri nadoknade sva pređašnja razočarenja.

U dvadesetom veku bila su moguća samo proletanja. Sada se, međutim, moglo izvesti pravo sletanje, podjednako pionirsko kao što su bili i Armstrongovi i Oldrinovi prvi koraci po Mesecu.

Dr Hejvud Flojd, veteran misije na Jupiter 2010–2015, pustio je da ga mašta odnese u susret utvarnom posetiocu koji se ponovo vraćao iz svemirskih dubina, dobijajući na brzini iz sekunde u sekundu kako se pripremao da načini krug oko Sunca. A negde između orbita Zemlje i Venere, najpoznatija kometa srešće se sa još nezavršenim svemirskim brodom *Junivers* na njegovom prvom letu.

Tačno mesto susreta još nije bilo određeno, ali zato je on već doneo odluku.

„Evo me, Haleje – dolazim”, prošaputao je Hejvud Flojd.

2. Prvi pogled

Nije tačno da je čovek morao napustiti Zemlju kako bi se mogao diviti punoj veličanstvenosti nebeskog svoda. Čak ni u svemiru zvezdano nebo nije blistavije od onog koje se posmatra tokom savršeno vedre noći sa visoke planine, daleko od bilo kakvog izvora veštačkog svetla. Iako zvezde izgledaju sjajnije izvan atmosfere, oko nije u stanju da primeti ovu razliku. Međutim, nijedan osmatrački prozor ne može ponuditi zadivljujući prizor polovine nebeske sfere koju je moguće obuhvatiti jednim pogledom.

Ali Hejvud Flojd je bio više nego zadovoljan svojim privatnim pogledom na univerzum, naročito u momentu kada se prebivališna zona nalazila na tamnoj strani svemirske bolnice koja se lagano okretala. Tada u pravougaonom vidnom polju nije bilo ničeg drugog sem zvezda, planeta, maglina i, povremeno, netrepćućeg sjaja Lucifera – Sunčevog novog rivala, koji bi prigušio sve ostalo.

Desetak minuta pre početka veštačke noći on bi isključio sva svetla u kabini – čak i crvenu svetiljku za slučaj opasnosti – kako bi se potpuno privikao na tamu. Pomalo kasno u svom životu, s obzirom na to da je bio svemirski inženjer, on je shvatio čari astronomije golim okom i sada je bio u stanju da prepozna bukvalno svako sazvežđe, čak i kada bi se video samo njegov mali deo.

Skoro svake „noći” tog maja, dok se kometa već kretala unutar Marsove orbite, on je proveravao njen položaj na zvezdanim kartama. Iako se ona lako mogla uočiti kroz dobar dvogled, Flojd je tvrdoglavo odbijao da se služi ovim pomagalom; igrao je malu igru – proveravao je koliko su njegove ostarele oči u stanju da se uhvate u koštac sa ovim izazovom. Iako su dva astronoma sa Mauna Kee već tvrdila da su videla kometu bez pomoći teleskopa, niko im nije verovao, a slične tvrdnje drugih žitelja *Pastera* bile bi dočekane sa još većom skepsom.

Ali za noćas se predviđala magnituda komete u iznosu od, najmanje, šest; možda će mu se osmehnuti sreća. Prešao je očima od Game do Epsilon, a zatim potražio teme zamišljenog jednakostraničnog trougla koji se uzdizao nad tom linijom – gotovo kao da je mogao fokusirati pogled preko Sunčevog sistema pukim naporom volje.

I zaista – bila je tu! Ista kao i kada ju je prvi put video, pre sedamdeset šest godina, neupadljiva, ali i sasvim očigledna. Da nije znao tačno gde treba da je potraži, uopšte je ne bi primetio ili bi je pomešao sa nekom udaljenom maglinom.

Posmatrana golim okom, izgledala mu je samo kao majušna, savršeno kružna grudva magle; ma koliko se naprezao, nije uspeo da primeti ni traga repu. Ali mala flota sonde koja je mesecima pratila kometu već je zabeležila prve pramenove prašine i gasa koji će stvoriti blistavu perjanicu preko zvezda, koja će se pružati u suprotnom smeru od njenog tvorca, Sunca.

Kao i svi ostali, Hejvud Flojd je posmatrao preobražaj hladnog, tamnog – ne, gotovo *crnog* – jezgra prilikom ulaska komete u unutrašnji Sunčev sistem. Posle sedamdeset godina dubokog smrzavanja, složena mešavina vode, amonijaka i ostalog leda počela je da se otapa i ključa. Leteća planina, čiji je oblik (i veličina) približno odgovarao Menhetnu, okretala se na kosmičkom ražnju svaka pedeset tri časa. Kako se Sunčeva toplota probijala kroz izolujuću koru, gasovi koji su isparavali činili su da se Halejeva kometa ponaša kao probušeni parni kotao. Mlazevi vodene

pare, pomešani sa prašinom i veštičjom čorbom organskih hemikalija, šikljali su iz pet-šest malih kratera; najveći među njima – površine nalik fudbalskom igralištu – počeo bi sa erupcijom po pravilu oko dva sata posle lokalne zore. Izgledao je tačno poput zemaljskog gejjira, tako da je odmah dobio naziv „Stari Verni”.²

Već je u mašti video sebe kako stoji na ivici tog kratera, čekajući da Sunce izađe iznad mračnog, zgrčenog predela koji je već dobro upoznao prilikom osmatranja iz svemira. U ugovoru, doduše, nije bilo ni pomena o tome da će putnici – za razliku od posade i naučnog osoblja – izlaziti iz broda kada se spuste na Haleja.

Sa druge strane, apsolutno ništa u tom ugovoru nije izričito zabranjivalo izlazak.

„Neće im biti nimalo lako da me spreče”, pomislio je Hejvud Flojd. „Siguran sam da se još mogu snaći u skafanderu. A ako grešim...”

Prisetio se kako je pročitao opasku nekog posetioca Tadž Mahala: „Umro bih sutra za jedan ovakav spomenik.”

Njemu bi bila dovoljna i Halejeva kometa.

² Najpoznatiji gejjir u američkom Nacionalnom parku Jeloustoun